PUNARĀVARTAN • पुनरावर्तन

www.punaravartan.org/

TO DONATE YOUR CLAY AFTER IMMERSION

IMMERSE. DRY. COLLECT. RECYCLE.

ECOEXIST
• foundation •

पुनरावर्तन

www.punaravartan.org/

विसर्जनानंतर तुमची माती दान करण्यासाठी

विसर्जन करा. वाळवा. संकलित करा. पुनर्वापर करा.

ECOEXIST
foundation

CIRCULARITY	**चक्रीयता**
SANCTITY OF NATURE	**निसर्गाची पावित्र्यता**
CRAFTS & LIVELIHOODS	**कलाकुसर आणि उपजीविका**
WASTE MANAGEMENT	**कचरा व्यवस्थापन**
LEARNING DETACHMENT	**विलगतेची शिकवण**

Everything moves in cycles

HUMAN LIFE CYCLE
मानवी जीवनचक्र

MATERIALS LIFE CYCLE
साहित्याचे जीवनचक्र

NATURES CYCLES
निसर्गचक्र

CIRCULARITY चक्रीयता

A RIVER FLOWS नदीचा प्रवाह

निसर्गचक्र

NATURES CYCLES

LIFE CYCLE ENGINEERING

अभियांत्रिकीमधील जीवनचक्र

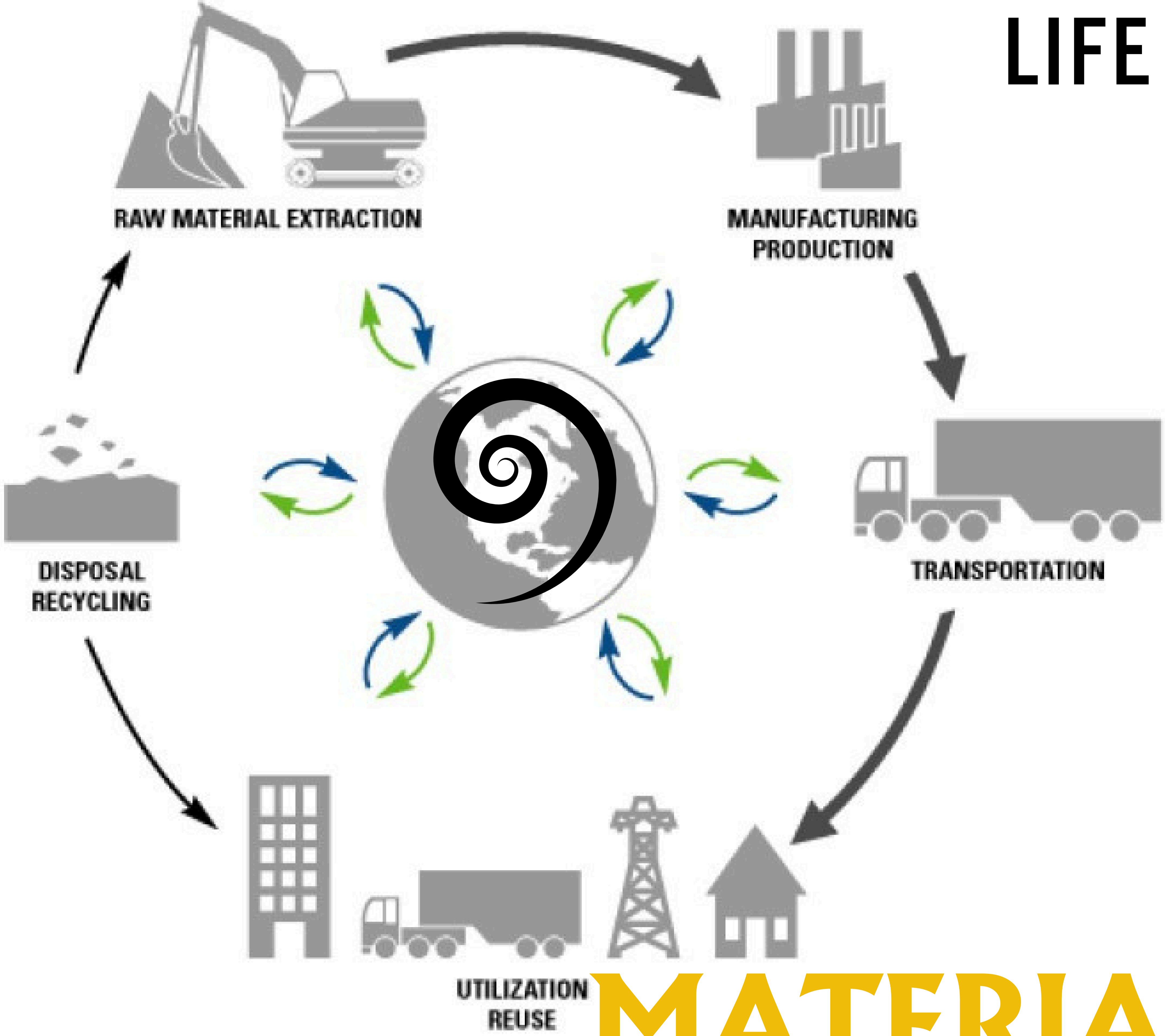

साहित्याचे जीवनचक्र

MATERIALS LIFE CYCLES

मानवी जीवनचक्र

HUMAN LIFE CYCLE

A
FUNCTION
OF
TIME

HUMAN LIFE CYCLE

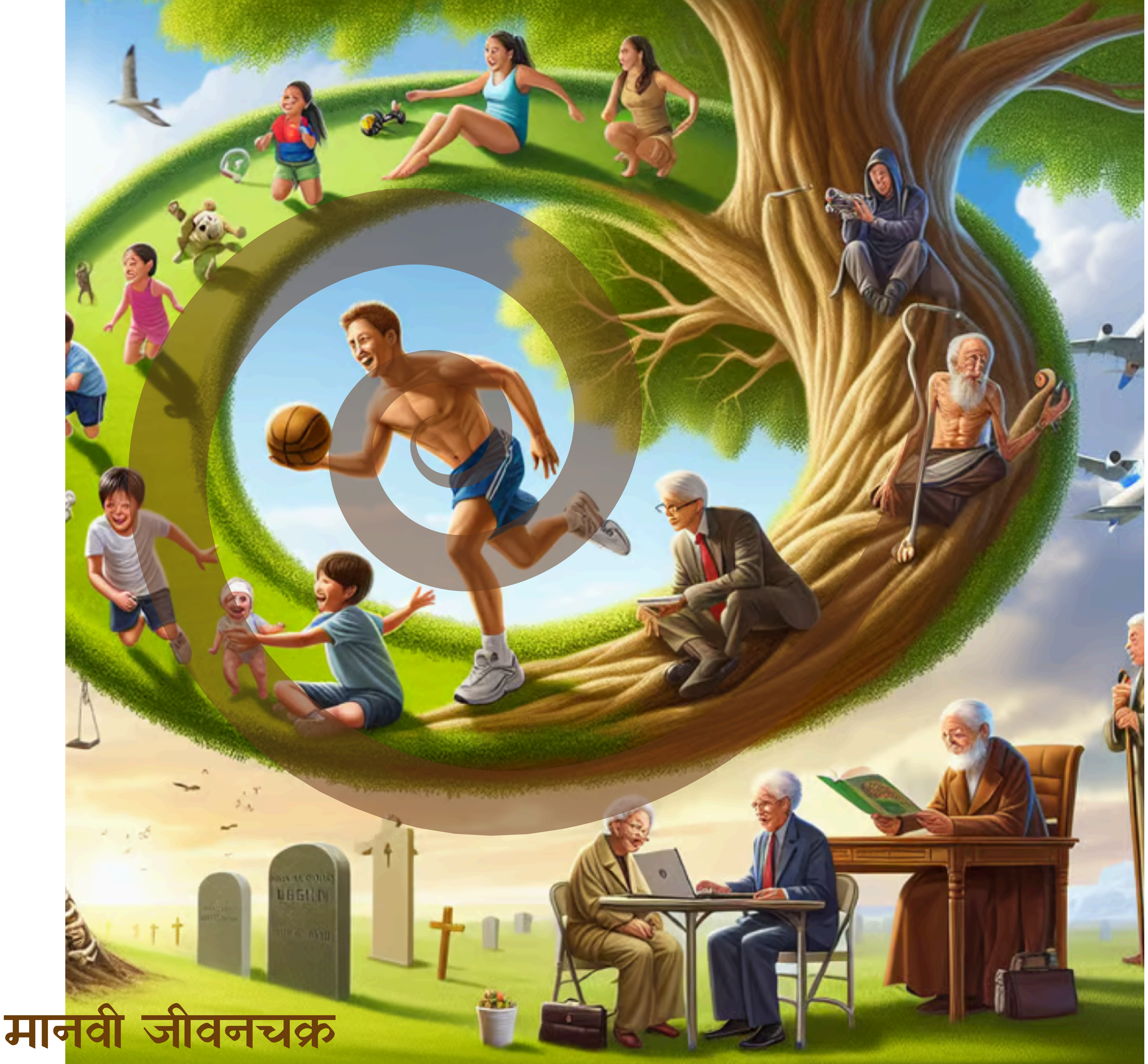

मानवी जीवनचक्र

कालाचे

एक

कार्य

मानवी जीवनचक्र

PUNARAVARTAN

IS ALSO A CYCLE

पुनरावर्तन

हे देखील एक चक्र आहे.

What things do you reuse all the time ?
Do you know what material your Ganesh idol is made of?
Have you seen your idol dissolving?
Do you know how soil is formed?
Do you know what happens to the idol after immersion?

तुम्ही कोणत्या गोष्टींचा वारंवार पुनर्वापर करता?
तुमची गणपतीची मूर्ती कोणत्या साहित्यापासून बनली आहे, हे तुम्हाला माहीत आहे का?
तुम्ही तुमची मूर्ती विरघळताना पाहिली आहे का?
माती कशी तयार होते, हे तुम्हाला माहीत आहे का?
विसर्जनानंतर मूर्तीचे काय होते, हे तुम्हाला माहीत आहे का?

IS NATURE SACRED?

निसर्ग पवित्र आहे का?

SOIL IS SACRED

माती पवित्र आहे.

WATER IS SACRED

पाणी पवित्र आहे.

GANESHA IS THE DIETY OF THE EARTH ELEMENT

गणेश हे पृथ्वी तत्त्वाचे देवता आहेत.

SHAADU IS MINED FROM THE EARTH

शाडू माती जमिनीतून खणून काढली जाते.

VISARJAN
विसर्जन

BAN ON IMMERSION IN NATURAL WATER BODIES
नैसर्गिक जलस्रोतांमध्ये विसर्जनावर बंदी

When something is sacred we protect it !

जेव्हा एखादी गोष्ट पवित्र असते, तेव्हा आपण तिचे रक्षण करतो!

What is sacred to you?
Who else lives in the lakes and rivers?
How many animals can you see in the form of Ganesha?
Are these sacred too?
How do we show respect and gratitude to Nature?

तुमच्यासाठी पवित्र काय आहे?
सरोवरे आणि नद्यांमध्ये आणखी कोण राहते?
गणेशाच्या रूपात तुम्हाला किती प्राणी दिसतात?
ते सुद्धा पवित्र आहेत का?
आपण निसर्गाप्रती आदर आणि कृतज्ञता कशी व्यक्त करतो?

WHO MAKES YOUR BAPPA?

How much time does it take to make one idol by hand ?
Have you tried to make your own idol?
Would you like to become a sculptor?

तुमचा बाप्पा कोण बनवतं?

हाताने एक मूर्ती बनवायला किती वेळ लागतो?

तुम्ही स्वतःची मूर्ती बनवण्याचा प्रयत्न केला आहे का?

तुम्हाला मूर्तिकार व्हायला आवडेल का?

COLOURS OF NATURE

Natural

Biodegradable

Non toxic

IMPACT OF MATERIALS

www.punaravartan.org

PUNARĀVARTAN • पुनरावर्तन

MATERIAL	Type of material	Water Soluble? Dissolve or Disintegrate	Biodegradable?	Compostable?	Renewable?	Reusable / Recyclable?	Fertile?
Plaster of Paris	Chemical Composite	❌	❌	❌	❌	✅	❌
Natural Clay	Natural mineral	✅	❌	❌	❌	✅	❌
Red Earth	Natural Mineral	✅	❌	❌	❌	✅	✅
Papier Mache	Composite	✅	✅	✅	✅	✅	❌
Cow Dung	Natural organic	✅	✅	✅	✅	❌	✅
Wood	Natural Organic	❌	✅	✅	✅	✅	❌
Stone	Natural Mineral	❌	❌	❌	❌	✅	❌
Metal	Natural Mineral	❌	❌	❌	❌	✅	❌

साहित्याचा प्रभाव

www.punaravartan.org

पुनरावर्तन • पुनरावर्तन

साहित्य	साहित्याचा प्रकार	पाण्यात विरघळते? विरघळते की विघटित होते	जैविक विघटनशील?	कंपोस्टेबल?	नूतनीकरणक्षम?	पुनर्वापरण्यायोग्य / पुनर्वापर करण्यायोग्य?	सुपीक?
प्लास्टर ऑफ पॅरिस	रासायनिक संमिश्र	✖	✖	✖	✖	✅	✖
नैसर्गिक शाडू माती	नैसर्गिक खनिज	✅	✖	✖	✖	✅	✖
लाल माती	नैसर्गिक खनिज	✅	✖	✖	✖	✅	✅
कागदी लगदा	संमिश्र	✅	✅	✅	✅	✅	✖
गाईचे शेण	नैसर्गिक सेंद्रिय	✅	✅	✅	✅	✖	✅
लाकूड	नैसर्गिक सेंद्रिय	✖	✅	✅	✅	✅	✖
दगड	नैसर्गिक खनिज	✖	✖	✖	✖	✅	✖
धातू	नैसर्गिक खनिज	✖	✖	✖	✖	✅	✖

LETTING GO vs THROWING OUT

Nirmalya - Waste that is not waste

The importance and meaning of words

HOW TO DO HOME IMMERSION?

घरी विसर्जन कसे करावे?

CLOSING THE LOOP

PUNARAVARTAN

पुनरावर्तन

Clay Immersion & Collection

माती विसर्जन & संकलन

PUNARĀVARTAN
• पुनरावर्तन •
An eCoexist Foundation initiative

THE TRUSTEESHIP FOUNDATION

Emcure®
Success through Innovation

Cummins
Under CSR Initiative

ECOEXIST
• foundation •

WHERE?

कुठे?

Collection centers

संकलन केंद्रे

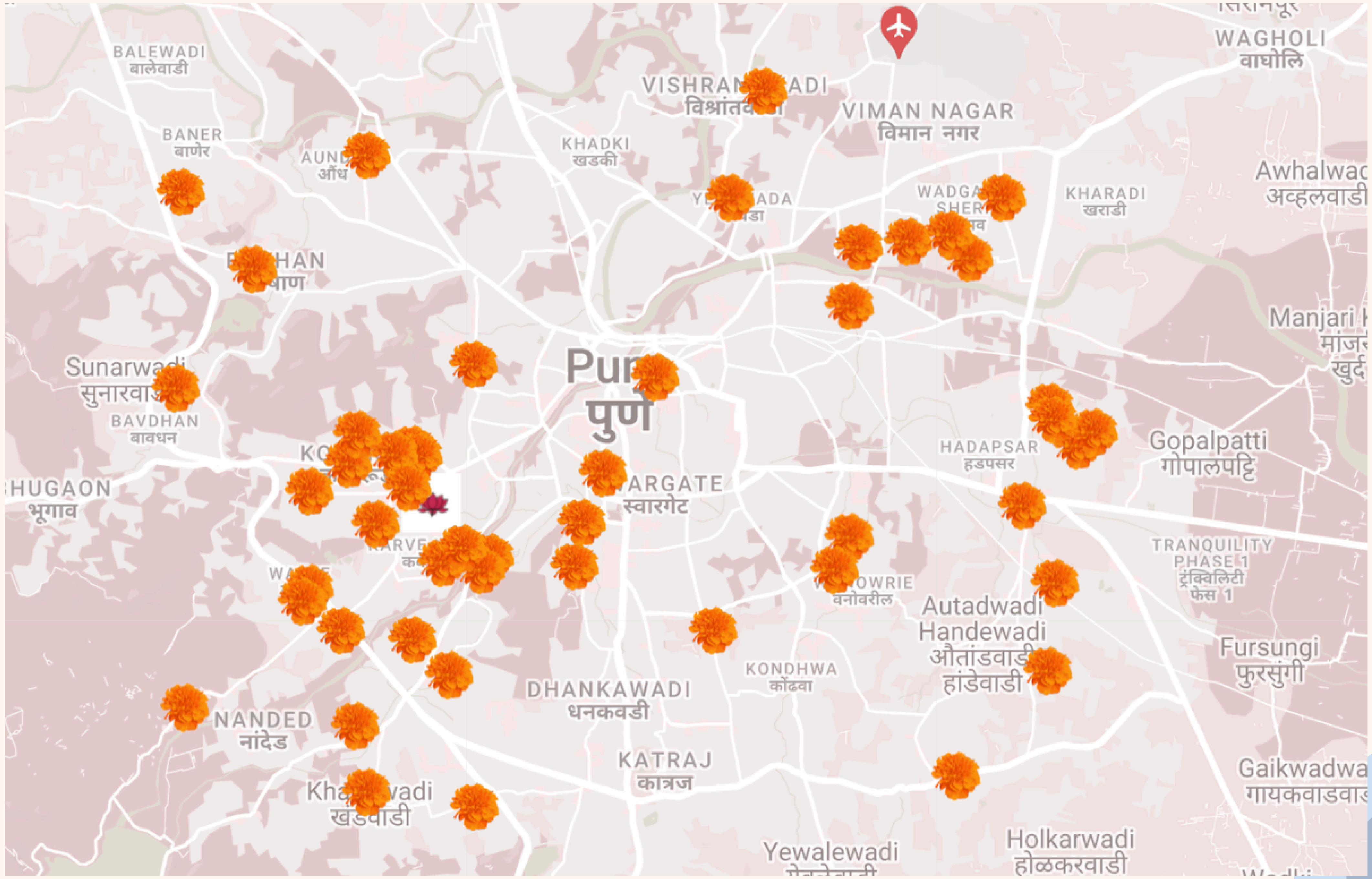

PUNARĀVARTAN • पुनरावर्तन

जयदेवनगर
PUNARĀVARTAN • पुनरावर्तन
गेट नंबर १
24253904 / 9689617530

IMPACT 2025

Over
1700000 views
on social media
in 2 months

76100 kg Clay collected

5 Municipal Corporations

74 Public Immersion tanks

101 Collection centers

40 Partners

293 Volunteers

माझी वसुंधरा अभियान

www.punaravartan.org

परिणाम 2025

माती संकलित

माती संकलित

५	महानगरपालिका
७४	सार्वजनिक विसर्जन कुंड
१०१	संकलन केंद्रे
४०	भागीदार
२९३	स्वयंसेवक

माझी वसुंधरा अभियान

www.punaravartan.org

Year	PUNE	PUNE	PCMC	THANE	MAHAD	MUMBAI	TOTAL
Immersion	Public	Home	Home + Public	Home		एकूण संकलन	
2022		23 tons	-	750 kg			24 tons
2023	5 tons	13.5 tons	1 ton	3.5 tons			23 tons
2024	31 tons	11.4 tons	4.2 tons	11 tons			57 tons
2025	39.5 tons	9.9 tons	17.6 tons	5.1 tons	0.7 tons	3.1 tons	76.1 tons

PUNARAVARTAN
पुनरावर्तन

PUNARAVARTAN
पुनरावर्तन

COMING BACK FULL CIRCLE

www.punaravartan.org

PUNARAVARTAN
पुनरावर्तन

परत येणे
पूर्ण चक्राकार

www.punaravartan.org

Recycling Immersion Clay

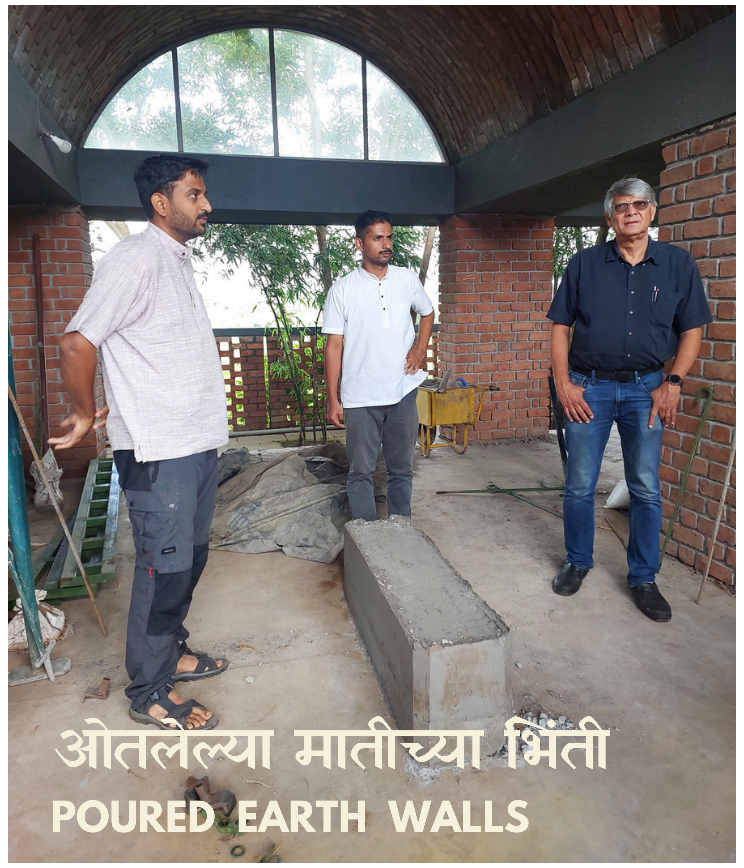

For Earth Building

विसर्जित मातीचा पुनर्वापर

LET'S SHIFT TO ECO-FRIENDLY GANESHOTSAV THIS YEAR

	Avoid these practices			Adopt these eco-friendly practices
BASE MATERIAL	Plaster of Paris	Natural clay sourced elsewhere	Papier Mache of recycled paper, neighborhood soil	Durable material for a permanent idol
PAINTS	Chemical oil-based paints	Chemical water soluble paints	Natural pigments	Unpainted idol
IMMERSION	Immersion in natural water sources	Immersion at ghats	Immersion at PMC immersion tanks	Symbolic immersion
SIZE OF IDOL	Large sized idol every year	Self made hand sized idol	Miniature idols for immersion	Permanent idols used every year
DECORATION	Thermocol, plastic, disposable	Reusable synthetic materials	Reusable cloth and paper	Leaves, flowers, grasses (minimal)
COLLECTIVES	One idol each family	One idol for all relatives	One idol for friends and family	One idol for entire society

या वर्षी पर्यावरणपूरक गणेशोत्सवाकडे वळूया

	या प्रथा टाळा			या पर्यावरणपूरक प्रथांचा अवलंब करा
मूळ सामग्री	प्लास्टर ऑफ पॅरिस	नैसर्गिक शाडू माती (इतर ठिकाणांहून आणलेली)	पुनर्वापर केलेल्या कागदाचा कागदी लगदा, परिसरातील माती	टिकाऊ साहित्य (शाश्वत मूर्तीसाठी)
रंग	रासायनिक तेल-आधारित रंग	रासायनिक पाण्यात विरघळणारे रंग	नैसर्गिक रंगद्रव्ये	बिन-रंगवलेली मूर्ती
विसर्जन	नैसर्गिक जलस्त्रोतांमध्ये विसर्जन	घाटांवर विसर्जन	महानगरपालिकेच्या विसर्जन टा टाक्यांमध्ये विसर्जन	प्रतिकात्मक विसर्जन
मूर्तीचा आकार	दरवर्षी मोठ्या आकाराची मूर्ती	स्वतः बनवलेली हाताच्या मापाची मूर्ती	विसर्जनासाठी लघु मूर्ती	दरवर्षी वापरली जाणारी कायमस्वरूपी मूर्ती
सजावट	थर्माकोल, प्लास्टिक, एकदाच वापरण्याची सामग्री	पुनर्वापर करता येण्यासारखे कृत्रिम साहित्य	पुनर्वापर करता येण्यासारखा कपडा आणि कागद	पाने, फुले, गवत (कमीतकमी)
सामूहिक उपक्रम	प्रत्येक कुटुंबाची एक मूर्ती	सर्व नातेवाईकांसाठी एक मूर्ती	मित्र आणि कुटुंबासाठी एक मूर्ती	संपूर्ण सोसायटीसाठी एक मूर्ती

ACTIVITIES

Possible activities for school children:

1. Poster making session
2. Workshops to make clay idols
3. Songs around Punaravartan
4. Dance / Street Play around the concept
5. Debate and quiz around Punaravartan

Activities for older school children & youth:

1. Survey of awareness in your society
2. Sign-up residents for Clay donation
3. Research on Plaster of Paris and Clay
4. Volunteer for collection in your own society or school
5. Experiment with sculpting the clay collected the last year

उपक्रम

- शालेय मुलांसाठी संभाव्य उपक्रम:

- पोस्टर निर्मिती सत्र
- मातीची मूर्ती बनवण्याची कार्यशाळा
- 'पुनरावर्तन' संकल्पनेवर आधारित गाणी
- या संकल्पनेवर आधारित नृत्य किंवा पथनाट्य
- 'पुनरावर्तन' विषयावर वादविवाद आणि प्रश्नमंजुषा

- मोठ्या शालेय मुलांसाठी आणि तरुणांसाठी उपक्रम:

- आपल्या सोसायटीमध्ये जनजागृती सर्वेक्षण
- मातीच्या दानासाठी रहिवाशांची नोंदणी करणे
- प्लास्टर ऑफ पॅरिस आणि मातीवर संशोधन करणे
- आपल्या सोसायटीत किंवा शाळेत संकलनासाठी स्वयंसेवा करणे
- मागील वर्षी गोळा केलेल्या मातीपासून शिल्प बनवण्याचा प्रयोग करणे

ACTIVITIES ON GROUND

ACTIVITIES AT SCHOOL CAMPUS

1. Collection center for the entire neighbourhood
2. Awareness raising in parent community

ACTIVITIES OUTSIDE SCHOOL CAMPUS

1. Visit to the artisans
2. Visit to the river and immersion points
3. Visit to the mining site where clay is sourced
4. Visit to the dumping ground outside city limits

प्रत्यक्ष कार्य

शाळा परिसरातील उपक्रम

1. संपूर्ण परिसरासाठी संकलन केंद्र
2. पालकांमध्ये जनजागृती

शाळेच्या परिसराबाहेरील उपक्रम

कारागिरांना भेट

1. नदी आणि विसर्जन स्थळांना भेट
2. माती मिळवण्याच्या खाण क्षेत्राला भेट
3. शहराच्या हद्दीबाहेरील कचरा डेपोला भेट

WE CAN HELP YOU

Where Punaravartan team can help:

1. Make information available for awareness creation
2. Creative content for circulation
3. Survey, Clay donation forms and methodology
4. Arrange an interactive dance drama session for assembly, to get the message across in a very effective way* (*on chargeable basis-artists fees)
5. Any other ideas that each school can come up with, depending on your students' inclination, is welcome. We can assist in planning details to stay aligned with the campaign.
6. Hand holding for clay collection at your premise

आम्ही तुम्हाला मदत करू शकतो.

पुनरावर्तन टीम कुठे मदत करू शकते:

1. जागरूकता निर्माण करण्यासाठी माहिती उपलब्ध करून देणे
2. प्रसारित करण्यासाठी सर्जनशील मजकूर
3. सर्वेक्षण, माती दान अर्ज आणि कार्यपद्धती
4. संदेश अत्यंत प्रभावीपणे पोहोचवण्यासाठी संमेलनासाठी संवादात्मक नृत्यनाट्य सत्राचे आयोजन करणे (शुल्क आकारले जाईल - कलाकारांचे मानधन)
5. तुमच्या विद्यार्थ्यांच्या आवडीनुसार, प्रत्येक शाळा ज्या इतर कल्पना सुचवू शकेल, त्यांचे स्वागत आहे.
6. मोहिमेसोबत सुसंगत राहण्यासाठी आम्ही तपशीलवार नियोजनात मदत करू शकतो. तुमच्या परिसरात माती संकलनासाठी प्रत्यक्ष मदत करणे.

PUNARAVARTAN

पुनरावर्तन

THANK YOU

www.punaravartan.org

punaravartan@gmail.com